

W małym dworku – szlachta polska pod zaborami

- [Wprowadzenie](#)
- [Film](#)
- [Interaktywne ćwiczenia multimedialne](#)
- [Podsumowanie](#)
- [Słowniczek](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Wprowadzenie

Adam Mickiewicz (1798–1855) należał do najwybitniejszych przedstawicieli polskiego romantyzmu. Był też propagatorem idei polskiego mesjanizmu. Jego życie i działalność przypadły na okres zaborów. Determinowało to charakter jego twórczości literackiej – przepełnionej miłością do ojczyzny i piętnującą wady narodowe, które doprowadziły do upadku Rzeczypospolitej. Od lat młodzieńczych poeta poświęcił się walce o niepodległość kraju, co ostatecznie zmusiło go do opuszczenia ziem polskich i tułaczki po Europie.

Już wiesz

Przed zapoznaniem się z e-materiałem należy wiedzieć:

- w jakich okolicznościach doszło do upadku Rzeczypospolitej;
- jak wyglądały walki o niepodległość pod koniec XVIII w. i w pierwszej połowie XIX w.;
- jaką pozycję w państwie polskim zajmowała szlachta.

Nauczysz się

- przedstawiać najważniejsze fakty z życia Adama Mickiewicza;
- wymieniać najważniejsze dokonania tego poety;
- wymieniać cechy charakterystyczne polskiego romantyzmu i mesjanizmu;
- wyjaśniać społeczną i kulturalną rolę szlachty w okresie zaborów,
- opisywać wygląd dworku szlacheckiego.

Film

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DT0u5lhhK>

Źródło: LEARNETIC SA, licencja: CC BY-SA 3.0.

Interaktywne ćwiczenia multimedialne

Ćwiczenie 1

Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej.

upadek Rzeczypospolitej
obrazy kongresu wiedeńskiego
założenie Towarzystwa Filomatów
śmierć Adama Mickiewicza
wybuch powstania listopadowego
wybuch Wiosny Ludów

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dmz3iZgT9>

Źródło: LEARNETIC SA, licencja: CC BY 4.0.

Podsumowanie

Podsumowanie

1. Adam Mickiewicz należał do najwybitniejszych przedstawicieli polskiego romantyzmu oraz głównych propagatorów mesjanizmu romantycznego.
2. Twórczość tego poety jest przepojona miłością do ojczyzny oraz wiarą w to, że Polska, podobnie jak Chrystus, zostanie wskrzeszona w swej świetności.
3. Wśród dzieł Adama Mickiewicza można wymienić: *Pana Tadeusza*, nazywanego polską epopeją narodową, dramat *Dziady*, liczne wiersze oraz program polityczny *Skład zasad, czyli symbol polityczny Polski*.
4. Po upadku powstania listopadowego Adam Mickiewicz zamieszkał w Paryżu, gdzie szybko stał się czołową postacią Wielkiej Emigracji oraz jednym z głównych propagatorów idei polskiego mesjanizmu.
5. Poeta zmarł w 1855 roku, w trakcie pobytu w Konstantynopolu, gdzie planował zorganizowanie Legionu Polskiego do walki z carską Rosją.

Ćwiczenie 1

Przeczytaj poniższe zdania i zaznacz, czy są one prawdziwe, czy fałszywe.

	Prawda	Fałsz
Muzeum Pana Tadeusza jest poświęcone wyłącznie utworom i życiu Adama Mickiewicza.	☐	☐
W Muzeum Pana Tadeusza występują liczne elementy interaktywne.	☐	☐
Adam Mickiewicz głosił hasła równości wszystkich obywateli ale zasada ta nie dotyczyła kobiet.	☐	☐
Celina Szymanowska, żona Mickiewicza żyła dłużej niż on.	☐	☐
Bohaterem zbiorowym Pana Tadeusza jest szlachta.	☐	☐
W Muzeum Pana Tadeusza występuje ekspozycja poświęcona Władysławowi Bartoszewskiemu.	☐	☐

Źródło: LEARNETIC SA, licencja: CC BY 4.0.

Słowniczek

---

dwór szlachecki

duży dom mieszkalny usytuowany na wsi, w którym żył szlachcic wraz z rodziną; powszechnie oznacza cały zespół zabudowań należący do danej rodziny szlacheckiej

mesjanizm

pogląd, zgodnie z którym Polakom przypadła rola Mesjasza narodów; Polacy cierpią, podobnie jak Chrystus, aby umożliwić innym narodom wyzwolenie z ucisku i odnowę moralną

romantyzm

prąd umysłowy, literacki i artystyczny istniejący od schyłku XVIII w. do połowy XIX w.; był formą sprzeciwu wobec naukowego podejścia do rzeczywistości charakterystycznego dla epoki oświecenia; romantycy uważali, że świat dzieli się na warstwę widzialną, którą można poznać poprzez zmysły, oraz część niewidzialną, której poznanie odbywa się za pomocą wiary, uczuć czy emocji

sarmatyzm

pojęcie określające kulturę oraz ideologię szlachecką w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII i XVIII wieku; termin odnosi się do starożytnego ludu Sarmatów, wg legendy szlachta polska to ich potomkowie

szlachta

stan społeczny; wyższa warstwa społeczna, która wywodziła się ze stanu rycerskiego; przynależność do tego stanu społecznego wiązała się z szeregiem praw i przywilejów; szlachta miała odrębną kulturę i stroje jako warstwa społeczna była niejednorodna wewnątrz

Dla nauczyciela

Scenariusz

Autor

Learnetic

Temat zajęć

W małym dworku – szlachta polska pod zaborami

Grupa docelowa

szkoła podstawowa, klasa 7

gimnazjum, klasa 3

Ogólny cel kształcenia:

Uczeń charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców.

Kształtowane kompetencje ogólne:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- kompetencje informatyczne,
- umiejętność uczenia się.

Cele (szczegółowe) operacyjne

Uczeń:

- opisuje życie i działalność Adama Mickiewicza,
- przedstawia różne formy działalności narodowowyzwoleńczej Polaków podczas zaborów,
- ocenia rolę szlachty w XIX wieku jako grupy społecznej pielęgnującej kulturę i polskie tradycje,
- opisuje wygląd dworu szlacheckiego i życie XIX-wiecznej szlachty.

Metody/techniki kształcenia:

- metody programowane: z wykorzystaniem e-podręcznika, z użyciem multimedialnych;
- metody problemowe: aktywizujące: dyskusja, mapa mentalna;
- metody praktyczne: portfolio;
- metody podające: pogadanka, wykład.

Formy organizacji pracy

- indywidualna
- zbiorowa
- grupowa

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

Czynności organizacyjne. Nauczyciel podaje temat lekcji oraz przedstawia cel lekcji zgodny z podstawą programową oraz z etapem kształcenia.

W krótkim wykładzie nauczyciel przypomina okoliczności upadku Rzeczypospolitej szlacheckiej oraz pierwsze działania polskich patriotów zmierzające do odzyskania niepodległości. Opisuje działalność Legionów Polskich, utworzonych z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego i Józefa Wybickiego, udział Polaków w walkach po stronie Francji w epoce napoleońskiej oraz okres istnienia Księstwa Warszawskiego.

Faza realizacyjna:

Nauczyciel zwraca uwagę, że oprócz działalności o charakterze zbrojnym, w społeczeństwie polskim rozwijał się także ruch spiskowy. Szczególnie przybrał on na sile po utworzeniu Królestwa Polskiego. Początkowe nadzieje Polaków na większą swobodę, czy włączenie do Królestwa ziem zabranych, zostały szybko rozwiane przez politykę cara Aleksandra. Ruch ten rozwinął się zwłaszcza w środowisku szlacheckim.

Nauczyciel wyjaśnia, że to właśnie ten stan społeczny jest źródłem postaw patriotycznych, wyrażających się w tym czasie podejmowaniem walki, czy udziałem w ruchu spiskowym. Następnie pyta uczniów, z czego wynikała taka rola szlachty.

Nauczyciel kieruje odpowiedziami uczniów w taki sposób, aby zrozumieli, że szlachta miała ówczesnie najbardziej rozwiniętą świadomość narodową i była najbardziej wykształcona, a przez to pełniła też rolę podstawowego nośnika kultury polskiej.

Jako przykład postaci, której losy są związane z rozwojem kultury polskiej w okresie zaborów, a także z walką o przywrócenie państwowości Rzeczypospolitej, nauczyciel

wskazuje Adama Mickiewicza.

Uczniowie oglądają fragment filmu do słów Ani: *A to jeszcze nie wszystko*. Nauczyciel prosi aby uczniowie zwrócili uwagę na to z jakimi miejscami związany był Adam Mickiewicz, gdzie przebywał i dlaczego akurat tam się znalazł.

Po projekcji nauczyciel poleca wyznaczonym wcześniej grupom przygotować się do prezentacji (zob. komentarz do lekcji). Kolejne grupy przedstawiają materiały zebrane metodą portfolio. Nauczyciel zwraca uwagę, aby w prezentacjach główny nacisk został położony na wyeksponowanie cech oświecenia, romantyzmu i mesjanizmu.

W podsumowaniu prezentacji nauczyciel wyjaśnia, że głównym nośnikiem idei opisanych przez każdą z grup był właśnie stan szlachecki.

Nauczyciel wyświetla fragment filmu do słów: *W utworze, w kilku miejscach bardzo wyraźnie zaznaczył, że jest to kultura odchodząca w przeszłość*.

Przed projekcją poleca uczniom zwrócić uwagę na to, w jaki sposób życie Mickiewicza spleta się z walką o odzyskanie niepodległości. Po projekcji inicjuje dyskusję, zadając pytanie

Czy XIX-wieczny patriotyzm polski był równoznaczny jedynie z walką i spiskowaniem?

Celem dyskusji jest ukazanie z różnych postaw w społeczeństwie polskim, charakterystycznych dla tego okresu, a także zwrócenie uwagi, że w obliczu upadku państwowości oprócz walki zbrojnej równie ważne było dbanie o podtrzymywanie istnienia polskiej kultury, a nawet działania prowadzące do jej rozwoju. Jako następny dowód na dominującą rolę szlachty w XIX-wiecznym społeczeństwie polskim nauczyciel podaje przykład zjawiska dworku szlacheckiego.

Nauczyciel zapisuje na tablicy to pojęcie, a następnie wyjaśnia, że po projekcji uczniowie wspólnie stworzą mapę mentalną ukazującą znaczenie dworku. Dlatego w trakcie oglądania powinni zwrócić szczególną uwagę na jego rolę w powstaniach i budowaniu świadomości narodowej.

Uczniowie oglądają ostatni fragment filmu, a następnie tworzą mapę mentalną.

Faza podsumowująca:

Nauczyciel prosi uczniów o ocenę roli i znaczenia szlachty dla politycznych i kulturalnych dziejów ziem polskich w okresie XIX-wieku.

Uczniowie rozwiązują zadania interaktywne utrwalające wiadomości zdobyte w trakcie oglądania filmu.

Nauczyciel omawia wszystkie zadania, uczniowie podają odpowiedzi. Nauczyciel inicjuje pogadankę w celu omówienia i utrwalenia zagadnień poruszonych w filmie i na zajęciach.

W trakcie pogadanki nauczyciel tak kieruje rozmową aby uczniowie sparafrazowali cel lekcji i podsumowali czego się nauczyli.

Nauczyciel podsumowuje lekcję, wykorzystując do tego ostatnią stronę *Podsumowanie*.

Praca domowa

Przygotuj prezentację na temat dworu szlacheckiego w twojej miejscowości/regionie. Opisz w niej architekturę dworu, podaj, kto w nim mieszkał oraz czym się zajmował.

Komentarz do lekcji

Na dwa tygodnie przed planowanymi zajęciami nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy i rozdaje im instrukcje.

Instrukcja dla grupy I

Zbierzcie materiały (w formie ilustracji, wycinków materiałów prasowych, materiałów audio lub wideo) na temat charakterystycznych cech kultury i sztuki w okresie oświecenia. Zwróćcie uwagę przede wszystkim na dokonania tego nurtu na obszarze ziem polskich.

Instrukcja dla grupy II

Zbierzcie materiały (w formie ilustracji, wycinków materiałów prasowych, materiałów audio lub wideo) na temat charakterystycznych cech kultury i sztuki w okresie romantyzmu. Zwróćcie uwagę przede wszystkim na dokonania tego nurtu na obszarze ziem polskich.

Instrukcja dla grupy III

Zbierzcie materiały (w formie ilustracji, wycinków materiałów prasowych, materiałów audio lub wideo) na temat charakterystycznych cech idei mesjanizmu. Zwróćcie uwagę przede wszystkim na cechy tej idei w wydaniu polskim.

Metryczka

Tytuł

W małym dworku - szlachta polska pod zaborami

Temat lekcji z e-podręcznika, do którego w-materiał się odnosi

Na łasce cara. Królestwo Polskie

Przedmiot

historia

Etap edukacyjny

gimnazjum, szkoła podstawowa

Podstawa programowa

35. Życie pod zaborami. Uczeń:

- 1) wyjaśnia cele i opisuje metody działań zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej;
- 2) charakteryzuje i ocenia zróżnicowane postawy społeczeństwa wobec zaborców;

Nowa podstawa programowa

XX. Ziemiepolskiewlatach1815–1848.Uczeń:

- 2) charakteryzuje okres konstytucyjny Królestwa Polskiego – ustroj, osiągnięcia w gospodarce,kulturzeiedukacji;
- 4) omawia położenie Polaków w zaborach pruskim i austriackim, na obszarze ziem zabranych oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej;

Kompetencje kluczowe:

Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE z 18.12.2006 w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym,
- 3) podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- 5) umiejętność uczenia się,
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie.

Cele edukacyjne zgodne z etapem kształcenia

Uczeń:

- wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski;
- dostrzega w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą;
- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych;
- wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia świata współczesnego.

Powiązanie z e-podręcznikiem

<http://www.epodreczniki.pl/reader/c/223240/v/latest/t/student-canon/m/tGYeDsXWbI>

http://www.epodreczniki.pl/reader/c/223240/v/26/t/student-canon/m/tGYeDsXWbI#tGYeDsXWbI_0000001X